

ТМ	Г. XXXI	Бр. 1	Стр. 159 - 166	Ниш	јануар - март	2007.
----	---------	-------	----------------	-----	---------------	-------

UDK 316.74:2]:929 Складар Н.

Есеј

Примљено: 09.01.2007.

Драгољуб Б. Ђорђевић

Машински факултет

Ниш

**СКИЦА ЗА ПОРТРЕТ У СОЦИОЛОГА РЕЛИГИЈЕ:
НИКОЛА СКЛЕДАР (1942-) –
СОЦИОЛОГ РЕЛИГИЈЕ ДАЛЕКОСЕЖНОГ ТРАГА****

Резиме

Скица за портрет Николе Складара, хрватског социолога религије. То је четврти у низу од десет портрета бивших југословенских социолога религије, који су поставили темеље савремене социологије религије на балканском простору. Уз Николу Складара, у десет најзначајнијих социолога религије аутор убраја још: Штефицу Бахтијаревић, Срђана Врцана, Николу Дуганцију, Јакова Јукића, Марка Кершевана, Есада Ћимића, Сергеја Флереа, Ивана Цвитковића и Ђуру Шушњића. Аутор, и сам социолог религије средње генерације, с обзиром да је са њима био и јесте у пријатељском односу – поједини су му били и учитељи – присним тоном и стилем описује познанство, дружење и сарадњу, као и домете њиховог научног рада. Тако је поступљено и у скици портрета Николе Складара.

Кључне речи: Никола Складар, социологија религије, портрети југословенских социолога религије, живот и рад југословенских социолога религије, домет југословенске социологије религије

brkab@bankerinter.net

* Текст урађен у оквиру рада на пројекту *Култура мира, идентитети и међуетнички односи у Србији и на Балкану у процесу евроинтеграције* (149014Д), који се изводи на Институту за социологију Филозофског факултета у Нишу, а финансира га Министарство науке и заштите животне средине РС.

* Према *Речнику књижевних термина* (Нолит, Београд, 1985, стр. 73), **Скица** јесте: "1. – Мала прозна форма – сажет књижевни састав који подсећа на → **кратку причу** (делимично на → **цртицу** и → **вињету**), али мање изразит и формалан, обично намерно поједностављен у поступку, присног тона и стила."

Служба

Др Никола Скледар, по основном образовању филозоф и психолог, магистрирао је из социологије религије на последипломском студију *Религија и атеизам* при Институту за друштвена истраживања Свеучилишта у Загребу, а докторирао социологију на Факултету за социологију, политичке науке и новинарство Универзитета у Љубљани. Богат и разноврстан радни век протиче му у сталном преплићању филозофског и социолошког ангажовања. Универзитетска каријера му је била првенствено везана за Филозофски факултет Универзитета у Задру, где је изређао сва наставничка звања и руководио Одсеком за социологију. Међу осталим, био је секретар Летње корчуланске школе и председник Хрватског филозофског друштва, а сада јесте председник Хрватског биоетичког друштва, један од директора течаја Future of Religion Међународног интеруниверзитетског центра (IUC) у Дубровнику и заменик водитеља последипломског студија *Култура и друштво* Свеучилишта у Задру. Члан је уредништва часописа *Друштвена истраживања*, члан савета редакције часописа *Ревија за социологију* и *Социологија села*.

Тај задарски редовни професор у трајном звању, служећи на част том младом универзитету, од 1994. год. успешно директорује загребачким Институтом за друштвена истраживања – од Туђмановог времена без додатка "Свеучилишта у Загребу" – знали се за намеру "нових снага" да га сатру конкуренцијом, односно оснивањем и фаворизовањем Института за друштвене знаности Иво Пилар. Проф. Скледар, допиру гласови, спремајући се за мировину, напоскон се отиснуо у приватне воде и саосновао Високу школу за пословање и управљање "Балтазар Адам Крчелић" у Запрешићу (власник град), чији је продекан и водитељ смера Организација културних делатности, и чак издао уџбеник из социологије: *Знаност о друштву: основни појмови и развој* (2003, у коауторству с Ј. Крегаром).

Познанство

Ако памћање не издаје, и Николу сам, попут множине виђенијих социолога религије из Хрватске, срео на знаним I или, сасвим свеједно, II Порторошким социолошким сусретима '83¹. А вара ли, онда је то засигурно било у Сплиту 1985. год. на скупу Домети и размеђа концилске обнове (његов реферат и текст: "Концил и дијалог с 'измима", Погледи 15/3/:45-48). Препознавање је текло, не либим се

¹ Сусрети су величином имена и квалитетом социолошких идеја снажно одјекнули у читавај јавности. Погледати зборник: *Интеграциони и дезинтеграциони процеси у југословенском друштву* (1983) Љубљана: ЈУС, РИ ФСРН.

обелоданити, друмом "капљице" – чему су склона оба лика из приче. Предосећам, злонамерни читалац – таквог на жалост вазда има – слади се: какво ми је то "ноћно" познанство, оно се ни у шта не да изродити? Е, па, баш да не буде по циниковом гласу – обострано смо се потрудили и развили двоиподценијско пријатељство. Оно се стварно није толико оваплотило у књижевној сарадњи, сем у неколико рукописних подстицаја (видети доле), колико у инспиративном вербалном саобраћају на скуповима диљем II и III Југославије. Међу безбројним сусретима – од Сплита до Загреба, од Љубљане до Београда, јагодински (годишња конференција Југословенског удружења за социологију /ЈУС/ Структура југословенског друштва, Светозарево, 19-21. новембра 1987)² и суботички (симпозијум Антрополошке одреднице религиозности, Хрватско академско друштво, Теолошко-катехетски институт Суботичке бискупије, 25-26. маја 2001) остаће неизбрисиви у сећању. Јер то да се уобичајено дочекивала зора,³ и насупрот томе да смо представљали прилично сувопарну и позитивистичку дисциплину и професију ("То да је социологија религије знаност значи да је рационални облик дјелатности, да се темељи на опћим и објективним логичким принципима, а не на субјективним емоцијама, жељама и вољи." – Н. Скледар), није нас омело да комуницирамо о сржи ствари, будемо осећајни и топли, препустимо се "неким" дражима... И чекамо следеће виђење.

Моја књига

Многи нишки колега се изненадио, а понеки и завидео, кад се моја, тек трећа⁴, књига из социологије религије *О религији и атеизму. Прилози социологији религије* (Ниш, Београд: Градина, Стручна књига, 1990) појавила с Скледаровим обимним предговором "Прилози социологији религије Д. Б. Ђорђевића" (стр. 7-24). Како ли је успео да приволи већ тада виђено име југословенске религиологије из, за њих, толико далеког Загреба? – питали су се. Ништа лакше од тога! Треба да се направи нешто у струци, изађе из атара "Трупалских шума"⁵ и склопи интелектуално познанство. Чини се да сам рано раскрстио с паланачком атмосфером, посрећило ми се у пријатељо-

² Видети исцрпан извештај о том импресивном, последњем големом скупу југословенских социолога: Грбовић, Весна (1987) Југословенски социолози о структури југословенског друштва, *Социологија* 39(4):630-636.

³ У Јагодини је дует појачао Звонко Леротић, извесни загребачки социолог, у Суботици Драган Тодоровић, нишки социолог у успону.

⁴ Пре су изашле: *Бег од цркве. Процес секуларизације у нишком региону* (Књажевац: Нота, 1984); *Студенти и религија. Грађа из истраживања* (Ниш: Збивања, 1987).

⁵ Нишлијски метафорични изрицај за превазилажење провинцијализма.

вању са социолозима религије, по прилици створио немало, а Никола Скледар је поверовао у перспективу јужњачког колеге, написавши: "Међу југословенске (млађе, али већ афирмисане) социологе религије који самостално и методички успјешно повезују теоријске поставке и хипотезе о феноменима религије и атеизма с искуственим истраживањима тих феномена, тј. с примјеном емпиријских метода, техника и инструмената истраживања, свакако припада и наш аутор Драгољуб Б. Ђорђевић из Ниша (стр. 17)."

Скраћену верзију "Предговора" проф. Скледар је убрзо прештампав у својој књизи *Збиља религије* (1991:75-81).⁶ Занимљиво да је сем ње објавио осврте и на новоизашле студије Е. Ђимића *Атеизам као повијесни хуманизам* и *Драма атеизације*, Н. Дуганције *Религија и криза*, Ђ. Шушњића *Знати и веровати*, И. Маштрука *Изазов алтернативних теологија*, И. Млиwonчића *Црква у Латинској Америци* и Т. Вереша *Филозофско-теолошки дијалог с Марксом*. Признајем, годило је то да ме је уврстио у тако признато друштво, на чему се јавно захваљујем после деценију и по.

Рукописна сарадња

Уз нотирани "Предговор", штампав сам му два текста: "Доктринарни профил папе Ивана Павла II" (*Теме* 14/1-2/:136-145, 1990) и "Секуларизација, модернизација и промјене социјализма" (*Градина* 26/5-6/:182-188, 1991). Рекло се: изостала је обимнија размена рукописа, за шта као млађи – тако увек бива – носим "кривицу". Срећа је да се то у нашем случају може поправити.

Књига миљеница

Из низа остварења плодног писца, а проф. Скледар свакако то јесте, тешко је издвојити књигу миљеницу. Двоумим се између прве две по редоследу излажења, не могу да се одредим тек тако да ли сам за *Дијалог крићана и марксиста* (Београд: Младост, 1984) или за *Ум и религију*. Јер, прва је права књига у право време, у часу када се и у нас распламсава, као одјек европског, дијалог марксиста и хришћана (првенствено католика, затим протестаната и напослетку православаца). (Из тога доба остали су ми упечатљиви по дијалошкој култури Роже Гароди /Gaugaudy/, француски марксиста – касније још чувенији због преобраћивања на ислам⁷ – и славни јавни дијалог проф.

⁶ Наново објављено у његовој најновијој књизи: *Филозофске, религијске и друштвене теме*, Загреб: ИДИЗ, Центар за младе Запрешћ, 2005, стр. 191-196.

⁷ Добивши 1982. муслиманско име *Рагаа*. Његово проверавање иде у ред оних која су изазвала глобалну пажњу: 1964. Касијус Клеј (Clay), боксерска величина,

др Бранка Бошњака, филозофа религије праксис смера, и проф. др Мије Шкворца, филозофа исусовца, овековечен у култној публикацији *Марксист и кришћанин* /Загреб: ХФД, 1969/.). Ипак се приклањама потоњој студији – *Ум и религија. Увод у теорију религије* (Сарајево, Задар: Свјетлост & Нови лист, 1986) – јер је тамо др Скледар доста рано и на учен, скрупулозан и заокружен начин изложио своје виђење домета социологије и филозофије религије, те теологије, и њихов међусобни однос у "рвању" са светим; каснији су му радови само стваралачко развијање онога у њој садржаног. Издвајам још три његове књиге: *Разговори о религији* (Загреб: ШН, 1990); *Збиља религије. Религија о себи и у социо-културном контексту* (Загреб: ХФД, 1991); и *О игри, љубави и смрти.* (Загреб: ИДИ, 2003).

Домет

*Никола је Скледар социолог религије далекосежног трага.*⁸ Нико тако енергично и истрајно не проучава и пише о границама богословских наука, филозофије и социологије религије. У анализама, којима печат удара *антрополошки* приступ, он континуирано указује социолозима религије на оквир и домет њихове дисциплине, на опасност "кићења туђим перјем", на често самозадовољство сопственим резултатима и, напослетку, на чињеницу да социолошки прилаз – теоријски и искуствени – нужно мора бити надопуњен увидима теологије и филозофије, антропологије и психологије, историје и политикологије...⁹ Без тих правовремених упозорења многи би социолог религије, осим у ничим заслужену гордост, склизнуо у пуки ем-

постаје Мохамед Али – 1977. Кет Стивенс (Stevens), популарни рокер, Јусуф Ислам.

⁸ Разуме се да због неупућености Јири Свитек (Svitek), чешки социолог, претерује када га, у напису "Постмарксистички допринос социологији религије" (*Градина* 26/5-6/:214-216, 1991), проглашава за водећег југословенског социолога религије. Насупрот Чеху, Синиша Зриншчак у сводној студији *Социологија религије: хрватско искуство* (Загреб: Правни факултет, 1999, стр. 68), у којој вреднује учинак хрватских социолога религије до почетка '90-их, овлаш се осврће на Скледара и књигу *Ум и религија* у смислу да она надомешта недостатак релевантних приручника (у њој се систематски представљају теоријски приноси К. Маркса, Е. Диркема и М. Вебера).

⁹ "Међутим, она као друштвена и хуманистичка знаост (тј. у битној спрези с хуманистичком социјалном филозофијом и антропологијом), односно социолог религије (и религиолог) са својом 'зnanствениковом једнацбом' (А. Gouldner), у коју нужно улази цјелокупан његов људски и зnanствени хабитус и особност, теоријска инвенција и имагинација, методологијска спрема треба да (Sollen) је хуманистички ангажиран и одговоран за свој зnanствени рад и резултате, за зnanствену етику и истину, јер једино тако може исправно служити друштву и човјеку (Скледар, Н. 2006. "Социологија религије као дисциплина социологије", *Религија и толеранција* 5/6/:7)."

пиризам и социологизам. *Тиме*, као и отварањем нових поља, међу другим – и питања наде и смрти – проф. Скледар задужује социологију религије, која је његовим пристајањем уз њу пуно добила, а филозофија поприлично изгубила.

Човек уживања

Никола Скледар јесте човек уживања. Тог високог (и танког) плавог Загорца површни посматрач и успутни познаник олако могу урачунати у сој људи довољно много зависних од хедонистичких порива, у ону врсту код које се све врти око "вина, жене и песме".¹⁰ Ништа погрешније од таквог лакомисленог закључка. Јер, јесте да је наш професор оличење уживача у животу – што је за сваку похвалу, никако покуду, у свету отуђених индивидуа – али и пример честитости и поштења, кооперативности и дружељубивости, спремности да се помогне и служи, дијалогски постављеног и толерантног социолога религије. Битно је да *социологија религије не трпи претерано* због његовог "дисања пуним плућима". Уистину, има ли тога ко не би зажелио Николу за пајташа и комшију, ортака и пријатеља, професионалног колегу и надређеног при работи, сабеседника и полемичара!

Последње виђење

Са старим другом последњи пут сам се срео у Новом Саду (7. фебруара 2005) на конференцији *Социологија религије и толеранција* (његов реферат и текст "Социологија религије као дисциплина социологије", *Религија и толеранција* 5/6/:7-8), коју је организовала др Зорица Кубурић, агилна наставница социологије религије на тамошњем Филозофском факултету. Једнодневно стручно и, далеко више од тога, кафанско дружење било је недовољно да надомести изгубљене прилике – време које је "појео" страхан рат мржње и насиља – за пријатељску размену идеја.¹¹ Године и замор јесу учиниле своје. Тада гледајући проф. Скледара, видео сам себе и неумитно наступање је-

¹⁰ Да не буде забуне око тумачења те баварске изреке: њу је Милан Маховец (Machovec) искористио у опису тзв. практичног атеизма

¹¹ Зато се једина опаска – више због присутних млађих социолога религије и студената, мање због драгог колеге – свела на следећу констатацију: "Делимично, што није случајност, моје се излагање слаже са оним о чему је говорио професор Никола Скледар: доста се дуго познајемо, били смо скупа на многим скуповима, чита се слична литература, па вероватно из тога произилази подударње и наликовање оријентација, али не и потпуна сагласност ("Социологија религије и верска толеранција: о чему иде реч", *Религија и толеранција* 5/6/:9)."

сени живота: смех је ту, колегинице нису фалиле, пиће и храна се троше опрезно, јер тако заповедају лекари, о болести се збори и журба намеће понашање – треба се вратити у Запрешић или Доњи Комрен,¹² небитно, и препустити комодитету радне собе... да би се написала још која студија. А шта је па преостало?¹³ Кад би само млађи социолози религије, наследници који ће нас, сва је правда и какав је ред, превазићи, умели да се одају животним чарима попут *ненадмашиног* Складара!¹⁴

Складарова искрица за социологе религије

"Социологија религије као знаност (за разлику од филозофије религије и теологије) мора имати и емпиријски однос или искуствен циљ (предмет) који је доступан нашем искуству, непосредно или његову продужетку у облику знанствених инструмената (знанственој методи). Другим ријечима, то значи да њене теорије и хипотезе треба да имају, уз теоријске, и своје емпиријске провјере, морају бити повезане с искуственом збиљом која је њихова коначна потврда и доказ њихове ваљаности."

Dragoljub B. Đorđević, Niš

A SKETCH FOR A PORTRAIT OF YU SOCIOLOGIST OF RELIGION: NIKOLA SKLEDAR (1942-) – A SOCIOLOGIST OF RELIGION OF A LONG-LASTING INFLUENCE

Summary

A sketch for the portrait of Nikola Skledar, Croatian sociologist of religion. This is the fourth in the series of ten portraits of former Yugoslav religion sociologists, who laid the foundations of modern sociology of religion in the Balkans. In addition to, the author lists ten other most important sociologists of religion: Stefica Bahtijarevic, Srdjan Vrcan, Nikola Dugandzija, Jakov Jukic, Marko Kersevan, Esad

¹² Наша родна места у којима и данас обитавамо. Не говори ли то шта о нама?

¹³ "Одлази наша шанк линија." – Арсен Дедић својственим стилем поентира свођење живота у једној од безброј evergreen песама.

¹⁴ У време склапања "Скице...", стиже ми мејл (датиран на 20. новембар 2006): "Поштовани проф. Ђорђевићу, равнатељ, проф. Складар је тренутно болестан, јер је био на операцији кољена, па Вам шаљем издања која имамо у Институту. Остале књиге ћемо Вам послати накнадно. С поштовањем, Тајница: Даринка Жежељ."

Cimic, Sergej Flere, Ivan Cvitkovic and Djuro Susnjic. The author, himself a mid-generation sociologist of religion, having been a friend with all – while some were also his teachers – uses informal intonation and style to describe the friendship, relationship, cooperation, and also the scope of their work as scientists. The method was also used in the sketch for a portrait of Nikola Skledar.

Key Words: Nikola Skledar, Sociology of Religion, Portraits of Yugoslav Sociologists of Religion, Life and Work of Yugoslav Sociologists of Religion, Scope of Yugoslav Sociology of Religion